

Talousarvioehdotus 2024

30. Tilastotoimi, taloudellinen tutkimus ja rekisterihallinto

Selvitysosa: **Tilastokeskus** kerää ja yhdistää tiedot tietovarannoiksi ja jalostaa niistä tilastoja ja tietotuotteita yhteiskunnallista päätöksentekoa varten ja asiakkaiden hyödyksi. Tilastokeskus kehittää tilastotoimea yhteistyössä muiden tilastoja tuottavien viranomaisten kanssa kotimaassa ja kansainvälisesti sekä edistää toiminnallaan tilastojen ja muun tiedon eettistä ja monipuolista hyödyntämistä yhteiskunnassa.

Toimialan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita tukevat tavoitteet

- Tilastot, tietoaineistot, tutkimukset ja palvelut ovat luotettavia ja relevantteja
- Tutkimustoiminta tukee päätöksentekoa, joka vastaa Suomen kansantalouden tärkeimpiin haasteisiin
- Kansalaisten ja yritysten asiointi julkishallinnon kanssa on entistä sujuvampaa ja asiakaslähtoisempää
- Digitaaliset palvelut lisäävät tietojen hyödyntämistä ja tehostavat julkishallinnon toimintaa
- Luottamus ja oikeusturva vahvistuvat yhteiskunnassa.

01. Tilastokeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 54 140 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) jäsenmaksujen maksamiseen
- 2) EU-jäsenyyteen liittyvien tilastohankkeiden rahoitukseen
- 3) enintään 900 000 euroa tutkijapalvelujen maksullisen toiminnan hintatukeen.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon:

- 1) maksullisen toiminnan tulot
- 2) EU:lta ja yhteishankkeista talousarvion ulkopuolisilta tahoilta saatavat tulot.

Selvitysosa:
Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2022 toteuma	2023 tavoite	2024 tavoite
Tilastot, joista julkaisuja vuoden aikana, kpl	131	132	132
Toimeksiantopalveluiden määrä (yli 500 €), kpl	1 055	1 200	1 200
Oikea-aikaisten julkistusten osuus, %	96	99	99
Virheettömien julkistusten osuus, %	92	>96	>96
Tutkijapalveluiden voimassa olevien käyttö lupien määrä vuoden lopussa, kpl	1 315	1 200	1 200
Tuotantokulut julkaisevaa tilastoa kohti, 1 000 euroa	461	465	442
Verkossa tai automaattisella raportoinnilla vastanneiden osuus vastanneista yritystiedonkeruissa, %	94	>98	99
Verkossa vastanneiden osuus vastanneista henkilötiedonkeruissa, %	54	60	65
Henkilötyövuodet	741	760	736
Sairauspoissaolot, pv/htv	9,5	<10	<10
Työtyytyväisyysindeksi, 1–5 VMBaro	3,65	3,70	3,70

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2022	2023 varsinainen talousarvio	2024 esitys
Bruttomenot	68 529	64 807	67 140
Bruttotulot	13 568	12 200	13 000
Nettomenot	54 961	52 607	54 140
Siirtyvät erät			
siirtynyt edelliseltä vuodelta	6 636		
siirtynyt seuraavalle vuodelle	11 832		

TK/441/02.00.00/2023Marja Sjöblom

4.4.2023

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmat (1 000 euroa)
Liiketaloudellisesti hinnoiteltu maksullinen toiminta pl. hintatuettu osa

	2022 toteuma	2023 varsinainen talousarvio	2024 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
- suoritteiden myyntituotot	10 743	9 000	7 600
- muut tuotot	0	0	0
Tuotot yhteensä	10 743	9 000	7 600
- tästä toimintamomentille nettouttamattomat tuotot	0	0	0
Tuotot yhteensä	10 743	9 000	7 600
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
- erilliskustannukset	6 092	5 600	3 300
- osuus yhteiskustannuksista	4 791	5 200	2 800
Kustannukset yhteensä	10 883	10 800	6 100
Kustannusvastaavuus (tuotot-kustannukset)	-140	-1 800	1 500
Kustannusvastaavuus, %	98,7	83,3	124,6
Hintatuki	0	0	0
Kustannusvastaavuus hintatuen jälkeen	98,7	83,3	124,6

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmat (1 000 euroa)
Hintatuettu liiketaloudellisesti hinnoiteltu maksullinen toiminta

	2022 toteuma	2023 varsinainen talousarvio	2024 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
- suoritteiden myyntituotot	-	-	2 200
- muut tuotot	-	-	0
Tuotot yhteensä	-	-	2 200
- tästä toimintamomentille nettouttamattomat tuotot	-	-	0
Tuotot yhteensä	-	-	2 200
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
- erilliskustannukset	-	-	3 100
- osuus yhteiskustannuksista	-	-	2 000
Kustannukset yhteensä	-	-	5 100
Kustannusvastaavuus (tuotot-kustannukset)	-	-	-2 900
Kustannusvastaavuus, %	-	-	43,1
Hintatuki	-	-	900
Kustannusvastaavuus hintatuen jälkeen	-	-	60,8

TK/441/02.00.00/2023Marja Sjöblom

4.4.2023

 Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmat (1 000 euroa)
 Julkisoikeudelliset suoritteet

	2022 toteuma	2023 varsinainen talousarvio	2024 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
- suoritteiden myyntituotot	-	-	700
- muut tuotot	-	-	0
Tuotot yhteensä	-	-	700
- tästä toimintamomentille nettouttamattomat tuotot	-	-	0
Tuotot yhteensä	-	-	700
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
- erilliskustannukset	-	-	350
- osuus yhteiskustannuksista	-	-	400
Kustannukset yhteensä	-	-	750
Kustannusvastaavuus (tuotot-kustannukset)	-	-	-50
Kustannusvastaavuus, %	-	-	93,3
Hintatuki	-	-	0
Kustannusvastaavuus hintatuen jälkeen	-	-	93,3

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen lisätehtävien menot (v. 2023 rahoitus)	-1 050
Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen lisätehtävien menot (v. 2024 rahoitus)	335
Säädöspohjaisen ympäristötilastoinnin tilastotuotannon laajentuminen (v. 2023 rahoitus)	-420
Säädöspohjaisen ympäristötilastoinnin tilastotuotannon laajentuminen (v. 2024 rahoitus)	360
Liikenteen ja työkoneiden päästölaskentajärjestelmän ylläpito (siirto momentilta 31.01.01)	27
Liikenteen ja työkoneiden päästölaskentajärjestelmän ylläpito (siirto momentilta 31.01.02)	29
Liikenteen ja työkoneiden päästölaskentajärjestelmän ylläpito (siirto momentilta 35.01.01)	55
Palkkausten tarkistukset	2 197
Yhteensä*	1 533

*Lisäksi on sovittu, että VM osallistuu liikenteen ja työkoneiden päästölaskentajärjestelmän ylläpitoon 55 000 eurolla

2024 talousarvio	54 140 000
2023 talousarvio	52 607 000
2022 tilinpäätös	54 961 000

TK/441/02.00.00/2023Marja Sjöblom

4.4.2023

Toimintamomentti:
28.30.01

Talousarvioehdotus 2024

(1000 euroa)	2022 toteuma	2023 arvio	2024 arvio
Henkilöstökulut	46 337	49 300	48 800
Toimitilavuokrat	3 154	2 860	3 000
Palvelujen ostokulut	11 983	15 000	15 000
Muut kulut	1 859	1 600	2 300
Investointimenot	-	-	-
Bruttomenot	63 333	68 760	69 100
Maksullisen toiminnan tuotot	10 693	9 950	10 500
Muut tuotot	2 875	2 250	2 600
Bruttotuotot	13 568	12 200	13 100
Nettokäyttö-/käyttöarvio	49 765	56 560	56 000
Siirtynyt/siirtyy (arvio)	6 636	11 832	7 879
TP/TA/TAE/Kehys	54 961	52 607	54 140
Käytettävissä yhteensä	61 597	64 439	62 019
Siirtyy seuraavalle vuodelle (arvio)	11 832	7 879	6 019

Järjestysnr	Momentti	Momentin nimike	Ehdotus ja asian perustelu	
1	28.30.01	Tilastokeskuksen toimintamenot	1 800 000 euroa käytettäväksi säädöspohjaisen tilastotuotannon pysyvistä lisääntymisestä ja uusista vaatimuksista johtuvaan lisätyöhön	-
2	28.30.01	Tilastokeskuksen toimintamenot	2 650 000 euroa käytettäväksi tietojärjestelmä- ja teknologiauudistuksiin ja tilastojen tuotanto voidaan varmistaa	-
3	28.30.01	Tilastokeskuksen toimintamenot	300 000 euroa käytettäväksi datahallinta-asetuksen vaatimusten toteuttamiseksi tutkijapalveluissa niin, että datan uudelleenkäyttöpyyntöön voidaan vastata viimeistään kahden kuukauden kuluessa pyynnön vastaanottamisesta	-
4	28.30.01	Tilastokeskuksen toimintamenot	750 000 euroa käytettäväksi eräisiin kansallisiin tarpeisiin: arvonlisäpohjainen ulkomaankauppatilasto, positiivinen luottorekisteri, stokastinen väestöennuste ja tiedon tuottaminen yrittäjyysstrategian seurantaan	-

Liite1. Perustelumuistio

Priorisointiperusteet

Tilastokeskus varautuu kiristyviin kehyksiin supistamalla henkilöstön määrää. Samalla ostopalvelujen käyttöä kehittämistyössä lisätään. Viimeisen vuosikymmenen aikana on muodostunut kehittämisvelka, jota on pakko ratkaista ennen kuin tilastotuotannon riskit kasvavat kohtuuttomasti. Panostus kehittämiseen on tarkoittanut henkilötyöpanoksen vähenemistä tilasto- ja tietotuotannosta, joka kuitenkin on jatkuvasti kasvanut uusien EU:n tilastosäädösten ja kotimaisten tarpeiden vuoksi. Suomen ja Tilastokeskuksen mahdollisuudet vaikuttaa EU-säädösten työllistävyyteen ovat käytännössä olemattomat.

Ehdotus toteuttaa kaikkien osa-alueiden osalta kestävän kehityksen ja sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteita. Tilastokeskuksen kestävän kehityksen tavoitteet konkretisoituvat tilastojen lukutaidon edistämiseksi (YK 4.4, 4.5), Suomen virallisten tilastojen tuottamisessa ja kansallisessa koordinoimisessa (YK 16.6, 16.7) sekä kansainvälisessä yhteistyössä ml. tilastotuotannon kehittäminen vähemmän kehittyneissä maissa (YK 17.18, 17.19).

	2024	2025	2026	2027
1. Säädöspohjaisen tilastotuotannon pysyvä lisääntyminen ja uudet vaatimukset	1 800	1 800	1 800	1 800
2. Tietojärjestelmä- ja teknologiauudistukset toiminnan turvaamiseksi	2 650	2 650	2 650	2 650
3. Tutkijapalveluiden palvelutason parantaminen datahallinta-asetuksen mukaiseksi	300	300	300	300
4. Tilastotuotannon kansalliset lisätarpeet	750	750	500	500
Yhteensä	5 500	5 500	5 250	5 250

Perustelumuistiossa ja sen taustamuistiossa on kuvattu välttämätön kehittäminen. Lisäksi Tilastokeskus on esittänyt hallitusohjelman valmistelun pohjaksi laajempaa tilasto- ja tietotuotannon kehittämisohjelmaa määräraha vaikutuksineen. Ohjelmaa on pääpiirteissään kuvattu liitteessä 3.

1. Säädöspohjaisen tilastotuotannon pysyvä lisääntyminen ja uudet vaatimukset

EU:n tilastojärjestelmää (ESS, European Statistical System) kehitetään jatkuvasti. Negatiivinen priorisointi ei ole tuottanut kokonaisuuden kannalta vähennyksiä, vaan eurooppalainen tilastotuotanto laajentuu jatkuvasti. Muutokset voivat olla yksittäisen tilaston kannalta pienehköjä, mutta kokonaisuus on suuruudeltaan arvioitu 1,8 miljoonaksi euroksi vuositasolla lähivuosina. Summa koostuu 95 prosenttisesti palkkakuluista. Taustamuistiossa 1 on kuvattu yksityiskohtaisesti lisätarpeita.

2. Tietojärjestelmä- ja teknologiauudistukset tilastotuotannon turvaamiseksi

Asiantuntijatyön tehostamiseksi tilastotuotannossa on jo pitkään panostettu tietojärjestelmien kehittämiseen. Tietojärjestelmien elinkaari on kuitenkin rajallinen. Toisaalta teknologian kehittyminen mahdollistaa aiempaa

tehokkaampien järjestelmien rakentamisen. Lisäksi välttämättömät asiakas- tai EU-lähtöiset uudistukset lisäävät tarvetta muokata tietojärjestelmiä asteittain niin, että jossain vaiheessa niiden toimintakyky vaarantuu, kun niiden kokonaisvaltaiseen uudistamiseen ei ollut resursseja. Näin on käynyt mm. kansantalouden tilinpidon ja maksutaseen tietojärjestelmälle.

Tilastotuotannossa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan hallinnollisia ja muita massa-aineistoja. Muutokset lähtöaineistoissa kuitenkin edellyttävät muutoksia Tilastokeskuksen tietojärjestelmissä. Esimerkiksi rakennustilastoinnin järjestelmä uudistus on välttämätön, jotta voidaan hyödyntää uutta kansallista rakennetun ympäristön tietojärjestelmää (RYTJ).

Tällä hetkellä ollaan viimeistelemässä henkilötietovarantojen tietojärjestelmää. Päästö- ja energiatilastojen tietojärjestelmän uudistaminen on käynnissä ja alkamassa on nyt kansantalouden tilinpidon ja maksutaseen tietojärjestelmä uudistus.

Rahoituksen kiristyminen ja erilaisilla perusteilla tehdyt leikkaukset Tilastokeskuksen kehykseen ovat aiheuttaneet sen, että kehittämiseen käytettävissä oleva rahoitus ei ole ollut riittävää ja kehittämisvelka kasvanut. Myös riskit tilastotuotannossa ovat kasvaneet.

Ks. taustamuistio 2.

3. Tutkijapalveluiden palvelutason parantaminen datahallinta-asetuksen mukaiseksi

Syyskuussa 2023 voimaan tuleva datahallinta-asetus edellyttää, että julkisen sektorin elinten datan uudelleenkäyttöpyyntöjä koskeva päätös tulee tehdä kahden kuukauden kuluessa pyynnön vastaanottamisesta. Nykyisillä resursseilla Tilastokeskus ei pysty saavuttamaan asetettua tavoitetasoa. Viive on ratkaistavissa henkilöresurssien lisäämisellä.

Ks. taustamuistio 3.

4. Tilastotuotannon kansalliset lisätarpeet

Rahoitustilanteen tiukentuessa kansallisia asiakastarpeita voidaan ottaa vain niukasti. Tilastokeskuksella on tuotannossa useita kokeellisia tilastoja, joiden kehittämisvaiheeseen on saatu rahoitusta ulkopuolelta. Näiden tilastojen ottaminen osaksi pysyvää tuotantoa ei ole nykytilanteessa mahdollista. Tilastotuotannon tämänhetkiset kansalliset lisätarpeet on kuvattu taustamuistiossa 4.

Liite 2. Taustamuistiot

1. Säädöspohjaisen tilastotuotannon pysyvä lisääntyminen ja uudet vaatimukset

Kehittämisehdotusten yhteinen tavoite on varmistaa, että tilastotuotanto täyttää sekä EU-säädökset että muut kansainväliset vaatimukset ja osaltaan kattaa myös kansalliset asiakastarpeet. Tilastotuotannon luotettavuus ja relevanssi ovat ensisijaisia tavoitteita Tilastokeskuksen tuotannossa. Samalla mahdollistetaan laadukkaat ja yhteiskunnallisesti ajankohtaiset aineistot tutkimuskäyttöön.

EU-säädöksiin tai kansainvälisiin sopimuksiin perustuva tilastotuotanto on laajentunut vuodesta 2021 alkaen. Rahoitusta haetaan laajennuksiin, joihin aiemmin ei ole saatu kehysrahoitusta. Säädösten voimaantulon myötä saatavissa oleva EU:n yhteisrahoitus kyseisiin tehtäviin loppuu. Resurssitarvetta lisääviä muutoksia on lukuisia. Tarvittavat resurssit eivät löydy viraston sisäisillä uudelleenkohdennuksilla.

- EBS, yritystilastot
 - yritysdemografia kohdejoukon laajennukset työnantajayrityksryhmässä, neljännesvuosittainen yritysdemografia
 - GVC (Global Value Chains), joka kolmas vuosi tehtävän tilaston EU-rahoitus päättyy, tilastointi perustuu suoraan tiedonkeruuseen
 - STS (Short Term Statistics), tukku- ja autokaupan liikevaihtosarjojen tuotannon aloittaminen, palveluiden volyyymi-indeksi tuotanto, liikevaihtokuvaajien nopeutettu tuotanto, palvelujen tuottajahintaindeksin (PTHI) toimialakattavuuden laajentaminen. (pysyvään tuotantoon EU-rahoituksella tehtyjen kehittämisvaiheiden jälkeen)
 - SBS (Structural Business Statistics) Toimialakattavuuden lisäys, yrityspopulaation laajennus, nuoret kasvuyritykset uutena tilastointikohteena lisäksi ennakkotietoja myös henkilöstön suuruusluokittain
 - PRODCOM- hyödyketilastoinnin laajennukset
 - Palveluiden ulkomaankauppa, tilastoinnin laajentaminen, esim. MoS (Mode of Supply)
 - Yritysrekisterin laajennukset: EU-tasoisien konsernirekisterin parantaminen, mikrotietojen vaihto, uuden tilastoyksikön lisääminen (KAU, Kind-of-activity, toimialayksikkö)
- IEES, sosiaalitulastot
 - EU-SILC (Statistics on income and living conditions): tutkimuksen modularisointi, otosasetelman muuttaminen, uudet moduulit
 - AES (Adult Education Survey), tutkimuksen modularisointi, otosasetelman muuttaminen, uudet moduulit, otoskoon kasvattaminen lisää tiedonkeruun kuluja (suora tiedonkeruu)
- energiatilastot
 - Energiaunionin hallintomalli: vaadittavien tietojen määrä kasvaa ja tuotantoaikataulu kiristyy
 - kuukausittainen raakaöljytiedonkeruu

- energiatalastoasetus: teollisuuden energian käyttö -tilastoinnissa vaadittava toimialatarkkuus kasvaa, palvelualojen energian käytön tilastoinnin uudistaminen edellyttää uusia lähdeaineistoja, ennakkolliset energiataaset
- julkinen talous
 - julkisen talouden raportoinnin laajennus neljännesvuosittaiseksi koronatoimien myötä
 - ED-raportoinnin laajennus: EU:n Elpymis- ja palautumistukiväliseen perustamisen jälkeen (regulaatio (EU) 2021/241) sitä kautta kulkevat rahavirrat tulee kirjata uuteen lisäkyselytauluun
- toimialaluokitusuudistus (NACE)
 - toimialaluokitusuudistus, edellyttää muutoksia yritysrekisterissä ja tilastoistoissa. Luokituksesta päätös 2022, kansallinen luokitus 2023, 2023–2025 implementointi yritysrekisteriin ja 2026–2029 tilastoihin
- muut
 - omistusasumisen lisääminen yhdenmukaistettuun kuluttajahintaindeksiin sekä muiden OOHPI/HPI indikaattoreiden kehittäminen
 - YK:n coicop-luokituksen käyttöönotto hintaindekseissä
 - Labour market statistics collected from businesses: laajentaa palkkarakenne- ja työvoimakustannustilastointia pienillä yrityksillä. Lisänä myös Gender pay gap -indikaattorin tuottaminen
 - EAA, maatalouden taloustitit tulevat pakollisiksi
 - väestötilastoja koskeva kehysasetus ESOP (asetus valmisteilla, tavoite hyväksymiselle 2024)
 - toimitilaindikaattorit (CPPI ja laajennukset, commercial property price index)

2. Tietojärjestelmä- ja teknologiauudistukset tilastotuotannon varmistamiseksi

Tilastotuotannon varmistamiseen on arvioitu tarvittavan 2,65 miljoonan euron lisäpanostus vuosittain. Tämän lisäksi Tilastokeskus pyrkii kohdentamaan nykyisestä budjetista kehittämiseen vuositasolla 2 miljoonaa euroa. Tarkastelukaudella suurin osa tarpeesta kohdistuu kansantalouden tilinpidon ja maksutaseen eli KTMT-järjestelmän uusimiseen, jonka uudistaminen ilman lisärahoitusta ei ole mahdollista.

Tilastokeskuksessa korostuu tietojärjestelmien uudistaminen ja käytettävien teknologioiden modernisointi. Tavoitteena on tilastotuotannon varmistaminen sekä automaatioasteen ja työn tuottavuuden nostaminen. Tähän pyritään muun muassa lisäämällä koneoppimismenetelmien hyödyntämistä tietotuotannossa sekä ottamalla avoimen lähdekoodin ratkaisuja, pilvipohjaisia valmisratkaisuja ja nykyaikaisia tietoturva- ja tietosuojaratkaisuja laajemmin käyttöön. Tavoitteena on samalla hillitä ICT-menojen kasvua.

Tilastokeskuksessa on aloitettu hanke tilastotuotannon keskivaiheen modernisoimiseksi. Hankkeen tarkoituksena on yhtenäistää tilastointiin tarvittavia teknisiä ratkaisuja uuden tuotantoalustan avulla. Uusi tuotantoalusta mahdollistaa

myös pilven sujuvan käytön ja tarjoaa pilvestä tulevat datan hallintatoiminnot kaikille. Hanke vaikuttaa lähes kaikkiin olemassa oleviin tilastojärjestelmiin ja auttaa vähentämään kertynyttä kehittämisvelkaa. Suuri osa Tilastokeskuksen järjestelmistä (noin 300 kpl) on tehty vanhentuneilla välineillä, joita ei enää tueta (mm. PowerBuilder) tai välineillä, joille ei enää saa rekrytoitua osaajia markkinoilta (mm. SAS). Kehittämistyön tarvetta kasvattaa myös aineistojen käsittelyn tiukentuneet tietoturva- ja tietosuojavaatimukset.

Tietojärjestelmä uudistuksia on tehtävänä lukuisia. Merkittävimpinä lähivuosien uudistuksista on nykyinen kansantalouden tilinpidon ja maksutaseen tuotantojärjestelmä (KTMT), joka on elinkaarensa lopussa. Uusi järjestelmä tulee saada tuotantoon ennen kuin nykyinen järjestelmä rapautuu ja tuotantoriskit kasvavat liikaa. Uuden järjestelmän suunnittelu onkin Tilastokeskuksessa jo aloitettu. Nykyisen KTMT-järjestelmän vanhimmat komponentit ovat yli 10-vuotta vanhoja. Uusien osien liittäminen - kuten EDP-laskenta sekä satelliittitilit - ja muokkaukset ovat tehneet kokonaisuudesta vaikeasti hallittavan. Vuosien mittaan on tullut uusia tarpeita, joita ei ole kyetty toteuttamaan nykyiseen järjestelmäkehikkoon. Lisäksi osittain jo toteutuneeksi riskiksi on muodostunut julkaisuaikataulujen pitävyys ja laadun takaaminen. On arvioitu, että nykyinen järjestelmä pettää viimeistään siinä vaiheessa, kun uusi toimialaluokitus (kansallinen versio NACE-luokituksesta) sekä ESA-asetuksen velvoittama uusi kansantalouden tilinpidon uusi ohjeistus (SNA, Systems of National Accounts) otetaan käyttöön vuonna 2029.

YTY-yritystilastojärjestelmä on yli 10 vuotta vanha. Järjestelmä on teknisesti vanhentunut, eikä selviä kunnolla lisääntyneistä datamääristä. Kansantalouden tilinpidon järjestelmä uudistus edellyttää myös yritystietojärjestelmän uudistamista kuntien sekä hyvinvointialueiden taloustietojen sekä maksutaseen tietojen osalta.

Liikenne- ja viestintäministeriön Liikenneturvallisuusstrategiassa 2022–2026 nostetaan esille Tilastokeskuksen onnettomuustilastointiin kohdistuvia kehitystarpeita. Uusiin vaatimuksiin vastaaminen edellyttää järjestelmäkehitystyötä, samoin uusien aineistolähteiden käyttöönotto.

Tulossa on useammalle eri alueelle kohdistuvia lähdeaineistouudistuksia, jotka aiheuttavat merkittäviä kehitystarpeita tietojärjestelmiin. Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän (Ryhti) käyttöönotto edellyttää kattavaa uudistusta rakennetun ympäristön tilastotuotantojärjestelmään, jotta rakennettuun ympäristöön liittyvää tilastointia voidaan jatkaa. Ryhti-käyttöönotto tapahtuu vuoden 2024 aikana.

Yritysten digitalous -hankkeen voi olettaa heijastuvan Tilastokeskuksen suuntaan odotuksena ajantasaisemmasta tilasto- ja tietotuotannosta. Tähän odotukseen Tilastokeskus vastaa pyrkimällä varmistamaan hankkeessa tiedon saannin nopeutumisen ja validoinnin osittaisella siirtymisellä tietoekosysteemiin, mikä vähentää tiedon käsittelytarvetta Tilastokeskuksessa. Tilastokeskuksen puolelta tämä edellyttää tiedon vastaanoton ja käsittelyn kattavampaa automatisointia ja tietoarkkitehtuurin ja rekisterien kehittämistä—kaikki merkittäviä investointeja asiantuntijatyön ja teknologiainvestointien muodossa. Hanke on meneillään oleva yhteiskehityshanke, jossa virastot kehittävät ratkaisuja yhdessä sovitulla aikataululla. Muut virastot ovat jo investoineet Tilastokeskuksen tarpeiden täyttämiseen ja olemme keskeisessä roolissa useissa meneillään olevissa ja käynnistyvissä kehityslinjoissa.

3. Tutkijapalveluiden palvelutason parantaminen datahallinta-asetuksen mukaiseksi

Syyskuussa voimaan tulevan EU:n datahallinta-asetuksessa säädetään, että julkisen sektorin elinten datan uudelleenkäyttöpyyntöjä koskeva päätös tulee tehdä kahden kuukauden kuluessa pyynnön vastaanottamisesta paitsi, jos kansallisessa lainsäädännössä on vahvistettu lyhyempi määräaikoja. Poikkeuksellisen laajojen ja monimutkaisten uudelleenkäyttöpyyntöjen tapauksessa määräaika voidaan pidentää enintään 30 päivällä.

Tilastokeskuksen tutkijapalveluissa hakemuksen hyväksyminen kestää keskimäärin yli 4 kuukautta. Hakemuksen käsittelyajasta suurin osa kuluu haettavan aineiston sisällön tarkentamiseen lupapäätöstä varten sekä muihin, puutteellisista hakemustiedoista johtuviin, hakemuksen täydentämissiin.

Jotta kahden kuukauden käsittelyaikaavaatimus voidaan täyttää, tulee tutkijoiden hakemusten oikeellisuutta parantaa ja rajoittaa hakemusten täydennyskertoja. Lisäksi hakemusten käsittelyyn tulee rekrytoida lisää henkilöitä.

Datallhallinta-asetuksen mukaan jäsenvaltion on nimettävä yksi tai useampi toimivaltainen elin tukemaan julkisen sektorin elimiä tietojen uudelleenkäytön edistämiseksi. Tehtäviin kuuluu turvaton käsittely-ympäristön tarjoaminen datan uudelleenkäyttöä varten, tuen ja ohjauksen järjestäminen datan jäsentämiseksi, tekninen tuki datan pseudonymisoinniseksi, julkisen sektorin elinten avustaminen uudelleenkäytön tukemiseksi ja julkisten sektorin elinten avustaminen sopimusvelvoitteiden asianmukaisuuden arvioinnissa. Tilastokeskusta on esitetty toimivaltaiseksi elimeksi muiden kuin toisiolain alaisten tietojen osalta. Datan uudelleenkäyttö on voimakkaassa kasvussa ja tarve tekniseen sekä juridiseen tukeen lisääntyy tulevaisuudessa.

Tilastokeskuksen arvion mukaan 3 henkilön rekrytointi riittäisi poistamaan odotusajan luvan käsittelyyn ottamisesta. Lisäys ei mahdollista muuta tutkijapalvelun kehittämistä, kuten aineistovalikoiman laajentamista. Toimivaltaisen elimen tehtävien hoitaminen edellyttää 1 henkilötyövuoden lisäpanosta tarvittavan teknisen ja juridisen tuen järjestämiseksi.

Tämä edellyttää 300 000 euron lisäystä Tilastokeskuksen määrärahaan.

4. Tilastotuotannon kansalliset lisätarpeet

Varallisuustilastointi

Varallisuustilastointia on haluttu laajentaa eräillä erillisillä, kuten perinnät ja lahjat sekä pörssiosakkeet. Tämän on arvioitu lisäävän työpanosta keskimäärin noin yhdellä henkilötyövuodella vuodessa. Varallisuustilastointi on tehty pääsääntöisesti kolmen vuoden välein. Jos koko varallisuustilasto tulisi tehdä nykyistä tiheämmin, tarvittaisiin huomattavasti enemmän lisäresursseja. Varallisuustilastoinnin kehittämistä on nyt tehty yhteisrahoitteisesti. Osa rahoituksesta on tullut valtiovarainministeriöstä. Alustavasti on sovittu VM:n 70 000 euron pysyvistä lisärahoituksesta mahdollisesti kehysiirtona.

Arvonlisäpohjainen ulkomaankauppatilasto

Tilastokeskus on yhdessä OECD:n kanssa kehittänyt arvonlisäpohjaisen ulkomaankaupan tilastointia OECD:n ja WTO:n luomaan Trade in Value Added-kehikkoon (TiVA) perustuen. Yhteistyössä on panostettu tietojen tuottamiseen aiempaa lyhyemmällä aikavälillä sekä aiempaa tarkemmalla tasolla. Kehitystyön tuloksena syntyy entistä tarkempi kuva suomalaisten yritysten integroitumisesta globaaleihin arvoketjuihin sekä integroitumisasteen vaikutuksista esimerkiksi työvoimaan ja tulojen jakautumiseen taloudessa.

Arvonlisäpohjaisia ulkomaankauppatietoja on julkaistu kokeellisena tilastona vuosina 2020 ja 2022. Rahoitusta tarvitaan, jotta tilasto on mahdollista saada säännölliseen tuotantoon.

Positiivinen luottotietorekisteri

Positiivinen luottotietorekisteri on merkittävä ja nopea rekisteripohjainen lähde kotitalouksien velkaantumisesta eri mikro- ja makrotilastoihin. Positiivisen luottotietorekisterin tavoitteena on torjua ylivelkaantumista. Rekisteriin pohjautuva tilastotieto ja tutkimusaineistot mahdollistavat tavoitteen toteutumisen seurannan. Tilastokeskus on jo mukana rekisterin määrittelytyössä. Tavoitteena on rakentaa valmiudet ottaa käyttöön tämä uusi aineistolähde tilastotuotannossa sekä tutkijapalveluiden aineistona.

Stokastinen väestöennuste

Väestöennuste toteutetaan tällä hetkellä joka kolmas vuosi deterministisenä alueittaisena väestöennusteena. Väestöön liittyvän tietopohjan ja yhteiskunnallisen tilannekuvan parantamiseksi Tilastokeskuksen tavoitteena on kehittää nykyisen väestöennusteen rinnalle ns. stokastinen väestöennuste, joka on tuotettavissa vuosittain. Stokastisessa väestöennusteessa on mukana epävarmuus ja mahdollisuus tarkastella jakaumia. Väestön ikääntyminen ja syntyvyyden lasku vaikuttavat julkisen talouden rahoitus pohjaan ja yhteiskunnan rakenteisiin pitkällä aikavälillä merkittävällä tavalla. Tehtävä liittyy VNK:n väestöpoliittisiin selvityksiin.

Tiedon tuottaminen yrittäjyysstrategian seurantaan

Valtioneuvosto on tehnyt periaatepäätöksen yrittäjyydestä sekä yrittäjyysstrategian. Panostamalla vahvaan yrittäjyyspolitiikkaan Suomi kykenee monipuolistamaan elinkeinorakennetta ja luomaan kestävä kasvun edellytyksiä kaiken kokoisille yrityksille. Periaatepäätös on voimassa vuosina 2022–2027. Yrittäjyyden periaatepäätös pohjautuu yrittäjyysstrategiaan, jonka tavoitteena on vahvistaa yrittäjyyttä Suomessa. Strategia sisältää kahdeksan teemaa, jotka sisältävät useita käytännön toimenpiteitä yrittäjyyden haasteiden ratkomiseksi. Tilastokeskuksen rooli olisi tuottaa tietoa periaatepäätöksen ja strategian seuranta varten.

Liite 3: Hallitusohjelmaan 2023–2027 esitetyt lisäykset

Tilastokeskus on laatinut tavoitteellisen 95 miljoonan euron investointiohjelman vuosille 2023–2027. Kokonaisuus sisältää Tilastokeskuksen peruskehittämistä, säädöspohjaisten toimintojen varmistamista, tietotuotannon infrastruktuurin kehittämistä, tietotuotannon huoltovarmuuden ja tietoturvan parantamista sekä uusien tietotuotteiden ja tiedonkäytön palvelujen rakentamista. Investoinneista 50 miljoonaa euroa rahoitetaan Tilastokeskuksen nykykehyksestä sekä EU-rahoituksella Investointiohjelman lisärahoitustarve on 45 miljoonaa euroa vuosille 2024–2027 eli kehusehdotuksen kehittämis ehdotusten lisäksi noin 23 miljoonaa euroa.

Investointiohjelman sisältävät uudet palvelut ja infrastruktuurin kehittäminen muodostavat toisistaan riippuvaisen kokonaisuuden. Monien uusien palvelujen rakentaminen nykyisten järjestelmien päälle ei ole mahdollista, vaan ovat riippuvaisia esimerkiksi keskitettyjen tietovarantojen rakentamisesta.

Huoltovarmuus: tietotuotannon infrastruktuurin kehittäminen ja modernisointi

Merkittävimmän kokonaisuuden muodostavat keskitettyjen tietovarantojen rakentamiseen ja tietotuotannon järjestelmien uudistamiseen tarvittavat investoinnit. Ilman keskitettyjä tietovarantoja on jollei mahdollista, niin ainakin tehotonta rakentaa monia uusia palveluja, jotka vastaavat Tilastokeskukseen kohdistuviin odotuksiin tietopolitiikan saralla.

Tietojärjestelmien uudistustarpeiden merkityksestä on kirjoitettu kehusehdotuksen taustamuistiossa 2. Tilastokeskuksen kehittämisvelka on kasvanut, kun järjestelmien elinkaaret ovat umpeutuneet nopeammin, kuin niitä on pystytty korvaamaan.

Teknologiaympäristön uudistamisen yhtenä tavoitteena on järjestelmäriippuvuuksien vähentäminen ja vaihtoehtoisten järjestelmien käytön mahdollistaminen. Ohjelmistojen kannalta tämä tarkoittaa esimerkiksi Pythonin ja R:n käyttöä SAS:n rinnalla. Lisäksi on mahdollistettava uusien menetelmien käyttö: ennen kaikkea koneoppimismenetelmien ja tekoälyn hyödyntäminen tietotuotannossa.

Uusien tietosisältöjen tuottaminen ja uusien tietolähteiden käyttöönotto vaativat jatkuvaa kehittämistä. Uusia tietosisältöjen julkaisutarpeita tulee uusien säädösten myötä, mutta yhtä tärkeää on, että Tilastokeskus vastaa yhteiskunnan muutokseen tuottamalla uusia tietosisältöjä.

Toiminnan tehostamisen mahdollistavat hankkeet, niin tilastotuotannossa kuin tietotuotannon infrastruktuurin kehittämisessä, ovat korkealla prioriteetilla Tilastokeskuksen kehittämissä tiekartalla, jotta kasvaviin tietotarpeisiin voidaan vastata.

Uusien tiedon käytön tapojen mahdollistaminen

Tilastokeskuksen tavoitteellisessa investointiohjelmassa on merkittävänä kokonaisuutena uusien palvelujen rakentaminen ja uusien tiedonkäytön tapojen mahdollistaminen. Nämä uudet palvelut ovat riippuvaisia infrastruktuurikehittämisen etenemisestä.

- Kansallinen tilastotietokanta
- Kansallinen indikaattorialusta
- Findikaattori 2.0
- Kansallinen tilannekuvapalvelu
- Kansallisen rekisteriraportoinnin tehtävä
- Tilastokone

- Avoin aluetietopalvelu, muu maksullisten tietokantojen avaaminen ja datatalouden edistäminen
- Datahuoneen kapasiteetin kasvattaminen

	jakautuminen vuosille					käyttötarpeen mukaan			
	2023	2024	2025	2026	2027	Moderni-sointi	Uudet palvelut	Huolto-varmuus	Yhteensä 2023-2027
Investointitarve	12 M€	22 M€	21 M€	20 M€	20 M€	10 €	19 M€	66 M€	95 M€
Rahoitus TK:n nykybudjetista	9 M€	9 M€	8 M€	7 M€	7 M€	1 M€	0 M€	39 M€	40 M€
EU-rahoitus	2 M€	2 M€	2 M€	2 M€	2 M€	3 M€	0 M€	7 M€	10 M€
Lisärahoitustarve	1 M€	11 M€	11 M€	11 M€	11 M€	6 M€	19 M€	20 M€	45 M€

Tietovarallisuuden potentiaalin hyödyntäminen	Täsmätietoa yhteiskunnan käyttöön	Tietoinfran huoltovarmuuden takaaminen
---	-----------------------------------	--